

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDNING FÖR TRÄDGÅRDSODLARE.

N° 6.

Juni 1869.

8:de årg.

Af denna tidning, som uteslutande sysselsätter sig med till trädgårdsodlingen hörande ämnen, utkommer ett nummer i hvarje månad. — Prenumerationspriset är för helt år, såväl å postkontoren och i bokhandeln, som hos redaktionen, *Två riksdaler riksmünt.* — Bref adresseras till *Redaktionen af Tidning för trädgårdsodlare, Stockholm & Experimentalfältet.*

Champignonodling.

Bland matsvamparna hör champignonen till de bästa och dess odling är derföre ganska lönande, ehuru den äfven växer vild hos oss. Af champignonen förekommer flera arter, hvaraf den mörkare arten eller den s. k. äkta champignonen, *Agaricus campestris, L.*, är den bästa. Denna art finnes afbildad (fig. 6) i afhandlingen »Våra bästa matsvampar» af professor N. J. Andersson och (fig. 7) å planschen öfver »Skandinaviens förnämsta ätliga och giftiga svampar af J. W. Smitt» *).

Champignoners odling bedrivs hos oss blott mera sällan, utan nöjer man sig vanligen med att insamla dem der de tillfälligtvis växa af sig sjelfva. Deras odling i det fria, utan all betäckning af luckor e. d. är, åtminstone hos oss, äfven temligen osäker. I drifbänkar, försedda med starkare ströbäddar, såsom till meloner o. d., hvilka man under ett följande år låter ligga orubbade för att användas till kallbänkar, uppkommer stundom under den andra sommaren champignoner i mängd. Likaledes händer det ej sällan att å gurklister, försedda med ströbäddar, uppkomma champignoner om listerna den följande sommaren lemnas orubbade, men detta är blott mera att betrakta såsom tillfälligheter, ty om man enkom ville låta begagnade drifbänkar

*) Dessa båda arbeten förtjena den största spridning. Professor Anderssons arbete säljes för det ytterst låga priset 25 öre och herr Smitts arbete kostar: planschen 5 rdr rmt; den tillhörande beskrifningen 75 öre.

och gurklister blifva qvarliggande för att erhålla champignoner, skulle man ofta komma att finna sig besviknen i sina förhoppningar.

Bäst lyckas odlingen af champignonen der den har fullkomligt mörkt, är omgifven af fuktig luft och en temperatur af + 12—15° C. Då dessa vilkor icke kunna uppfyllas annat än inomhus, är det ock hufvudsakligen der, dess odling med full framgång kan bedrivas, och företages odlingen derföre i dertill lämpliga källrar, eller i särskildt för ändamålet byggda hus, men skulle möjligen kunna ske i ladugårdar, bakom stallet i ett varmare växthus o. d. platser och kan man genom odling inomhus ega tillgång på champignoner under hela vintern.

Då vi icke haft tillfälle sysselsätta oss med sådan odling, nämligen champignonodling inomhus — hvilket vi så gerna först som sist må erkänna — men ändock vilja meddela våra läsare något om dylik odling, hafva vi genomläst omkring ett tjog afhandlingar, af in- och utländska författare öfver detta ämne, men hvaraf de allra flesta — som sannolikt icke haft större erfarenhet i detta ämne än vi, dock naturligtvis utan att nämna något derom — afskrifvit hvarandra, så vilja vi göra på samma sätt, men skola närmast hålla oss till en på egen erfarenhet af gartnern vid Rosenborgs slottsträdgård i Köpenhamn, herr Tyge Rothe, i Tidsskrift for Havevæsen meddelad artikel i ämnet.

(Forts.)

Huru skall trädgårdsodlingen ställas för att blifva vinstgifvande?

9.

Prisbelönad täflingssskrift, författad af handelsträdgårdsmästaren J. F. Holm.

(Forts. fr. N° 5.)

De köksväxter som på den fria jorden bäst löna sig att odla äro: kronärtskockor, blomkål och hvitkål samt brysselkål, persilja, gräslök, dill, röd och hvit holländsk lök samt madeira- eller portugisisk lök (under förliden sommar har likväl lökskörden på många ställen slagit fel derigenom att den angripits af mask); purjolök och selleri samt rättikor äro äfven ganska lönande att odla, liksom rödbetor och palsternackor. De senare, odlade på den feta stadsjorden, hafva likväl den olägenheten att de ej rätt väl låta förvara sig en längre tid, utan öfvergå till för-

ruttelse. Morötter blifva vanligen af samma anledning maskstungna, samt derigenom till vinterbehofvet nästan obrukbara. I trädgårdar belägna i närheten af städer, der gödseltillgången ej torde vara så riklig, skulle deremot odlingen af dessa rotväxter blifva ganska lönande. Under torra och varma somrar är odlingen af gurkor och mörghumpor särdeles lönande, äfvenså af turkiska bönor. Under kalla och fuktiga somrar gifva dock dessa senare vanligen ringa skörd, hvarföre man då torde få uppskrifva deras odling på förlustskottot. Detta torde likväl

till större delen kunna afhjelpas, genom att använda frö af egen skörd och ej af från sydligare länder importeradt sådant. Värda att odla äro vidare: ärter, välska bönor, spenat, rädisor och sallat, samt af kålsorterna sockertopps- och savoykål (är sällan efterfrågad, oaktadt den förtjenar att allmännare odlas; samma förhållande är äfven med kålrabbi, som odlas af högst få, fastän odlingen är lätt, och kålrabbin, behörigen anrättad, ganska smaklig, hvarjemte den besitter egenskapen att kunna länge förvaras*). Dragen är synnerligen lönande att odla, men skulle den komma att odlas mera allmänt, torde behovet snart vara fylldt och den derigenom betydligt komma att falla i pris.

Mejram och timjan äro äfven ganska lönande att odla och betala sin plats väl. Drifven sparris betalas under vintermånaderna väl och lemna god behållning. Champignoner odlas med få undantag icke, oaktadt deras odling är ganska lönande och man under alla årstider kan hafva färska sådana. Matrhabarber odlas ej heller så allmänt, som denna läckra och i hushållet på så många sätt användbara växt förtjenar. Genom drifning kan man hafva tillgång deraf hela vintern; törhända att endast namnet afskräcker mången att göra dess närmare bekantskap. Odlingen af meloner är äfven ganska lönande, synnerligen i större städer, der strötillgången är riklig.

Bärfrukt afsätts alltid lätt i större städer, dock är odlingen här af mycket försummad och med den skötsel de hittills åtnjutit, kan man ej fordra att de skola gifva någon hög afkastning. Jag har hört mången trädgårdsodlare invända att dess odling icke lönar sig, men förhållandet är alldeles tvertom, förutsatt att de erhålla sin behöriga skötsel. Men huru vårdas de i allmänhet? Har man utmed gångarne omkring köksväxtkvarteren uppkastat en rabatt samt på denna nedplanterat sina buskar, tror man sig dermed hafva gjort nog; här få de vanligen förblifva öfverlemnade åt att snart sagdt sköta sig själft utan någons biträde, ofta insnärjda i ogräs samt tilldelade en sparsam och ofta alldeles ingen gödsling. Men om de ock ibland erhålla litet gödsel, hvad verkan skall väl gödslingen åstadkomma på dessa rabatter, då, såsom ofta sker, gödseln lägges tätt intill buskarne och nedgräfvades der; ty det bör betänkas att deras sugrötter, som skola tillföra dem näring, äro utväxta i de hårdt tilltrampade gångarne; derjemte erhålla de ofta nog icke nödig gallring och beskärning. Är det under sådana förhållanden underligt, att man hör klagas öfver att odlingen ej lönar sig. Undantag härifrån gifvas väl, der man får se dem planterade och skötta på ett ändamålsenligt sätt, men der beklagar man sig icke heller att odlingen ej är lönande.

Hvad som äfven torde vara af stor vikt,

*) Savoykålen är högeligen förtjent af den rekommendation den fått, kålrabbi åter är, betraktad såsom matväxt, vida underlägsen kålrötter.

synnerligen vid odlingen af krusbär, är att genom frösådd uppdraga nya för våra klimatförhållanden passande sorter. De engelska krusbärs-varieteterne äro visserligen utmärkta genom sin storlek, men likväl icke passande för oss. De blifva vanligen genom våra allt för korta somrar tjockskaliga och sura. Vi hafva såväl gula som gröna och röda inhemska krusbär, visserligen i storlek ej jemförliga med de engelska, men i tunnskalighet och smak vida öfverträffande dessa. Skulle ej vara skäl att genom frösådd af dem söka erhålla nya varieteter, som vore mera passande för våra förhållanden. Våra så kallade röda syltbär äro dock en öfverträfflig sort, värd allmän odling.

Af vinbär finnas många nyare varieteter. De stora röda och hvita, samt de stora svarta, allmännast odlade, torde likväl genom sin bördighet vara de mest lönande.

Planteras bärbuskar på ett särskildt kvarter i god och bördig jord, som före planteringen är väl gödslad med brunnen gödsel, med 6 fots afstånd emellan hvarje buske, beskåras ordentligt samt åtminstone hvarannan höst gödslas med brunnen gödsel som genast nedgräfvades, skall hvar och en snart finna att odlingen lönar sig ganska väl och att den lemna en god behållning.

Hallon äro äfven lätt afsättliga, men odlas på många ställen icke som sig bör. Sedan de väl blifvit planterade går det dem, liksom de öfriga bärbuskarne, de få sammanväxa till ett ogenomträngligt busksnår, utan gallring och gödsling och följden blifver ringa afkastning och sura små bär, ej egande den angenäma smak hvarför de med rätta äro så omtyckta. Att odlingen under sådana förhållanden icke lönar sig, är utom allt tvifvel. Planteras de deremot i god jord, som före planteringen är väl gödslad med brunnen gödsel, med 2 fots afstånd emellan hvarje buske i raden och 2½ fots afstånd emellan hvarje rad, och man sedan bortlugger alla öfverflödiga rotskott, som under sommaren framkomma samt lemna endast 5—6 af de starkaste att nästa år bära frukt och aftoppar dessa, de kraftigaste mer, de svagare mindre, samt borttager de som under sommaren burit samt gödslar dem på sätt som vid de öfriga bärbuskarne är nämndt, skall man snart blifva öfvertygad att de äro ganska lönande att odla. De sorter som hufvudsakligast torde lämpa sig för allmännare odling äro: röda Antwerpiska, (de gula äro mindre begärliga i handel), Belle de Fontenay, Merveille des quatre saisons, röda, och Victoria. De båda sistnämnda sorterna bära merendels långt in på sena hösten. Fastloff och Hornet äro äfven två utmärkta sorter.

Af smultron eller jordgubbar gifvas flera hundrade varieteter och nya tillkomma årligen, en del med enormt stora frukter, samt betydligt olika såväl i form, färg som smak. Till odling för försäljning torde likväl de sorter som hafva

fast kött ega företräde. Mammouth, Keens, Seedling, Fill Basket, Marguerité, månadsmultron m. fl. borde allmänast odlas. Månadsmultronen äro visserligen icke stora, men bära rikt och ända till sena hösten.

Orsaken hvarför bärodlingen blifvit så vidlyftigt afhandlad ligger deruti, att den är allt för mycket försummad och ej vårdas med den omsorg och det intresse den så väl förtjenar. Den är verkligen värd mera omsorg än hittills varit fallet, emedan den ganska väl lönar odlarens möda.

På landet i närheten af städer borde man mera än hittills varit fallet i allmänhet vinlägga sig om fruktträdsodling, synnerligen af vinterfrukt, hvaraf icke så obetydligt årligen importerar från utlandet. Träden böra vara uppdragna inom landet och ej införskrifvas från sydligare länder, emedan erfarenheten visat att sådana ej äro lämpliga för våra förhållanden. Låt dem än hafva aldrig så granna namn eller vara försedda med de mest prunkande beskrifningar öfver fruktens storlek och utmärkta egenskaper, de äro ändå söderns barn och ej passande för vår kalla nord. Vi ega dessutom i landets trädskolor att tillgå erkänt goda och bepröfvade frukt-sorter, tillräckliga för våra behof. Och hvarför icke heldre uppmuntra den inhemska trädodlingen, än att skicka sina penningar till utlandet för att i utbyte erhålla hvad vi först efteråt blifva öfvertygade om att vi utgifvit våra penningar utan nytta, i det att hvad vi hafva erhållit icke är passande för oss. Fruktträd erhållas dessutom till lika billigt pris här som i utlandet. Hvarföre då gå öfver än efter vatten!

På platser så långt aflägsna att de allmänna trädgårdsprodukternas transporterande till försäljningsorten ej skulle löna sig, torde fruktträdsodling likväl löna sig. Frukten torkas då och är således lätt att transportera, hvilken årstid som helst. Isynnerhet äro äpplen och körsbär användbara i hvarje hushåll. För eget behof är frukt dessutom användbar till många ändamål och besparar mången utgift. Äfven kan deraf beredas ypperliga fruktviner, fullt ut så goda som många af de vinsorter som nu importeras från utlandet. Hallon och vinbär kunna äfven odlas för att deraf bereda saft, hvilken med lätthet säljer sig i städerna. Äfven odling af potatis för att deraf tillverka mjöl och gryn, äfven en lätt transporterad och afsättlig vara, förtjenar uppmärksamhet. Härvid borde företrädesvis väljas mjöliga sorter. Bruna bönor skulle äfven blifva en lätt afsättlig handelsvara. Utom de för hushållet nödiga köksväxter kunna i trädgården odlas rofvor och kålrötter. Palsternackor och morötter, såsom Altringhans, hvita och röda gröntoppiga jätte-, för att dermed under vintern utfodra kreaturen. Två tunnor morötter anses i fodervärde motsvara en tunna hafre och förtäras ganska begärligt äfven af hästar. Pumpor kunna odlas för att dermed uppföda svin,

hvilka med begärlighet förtära dem och blifva deraf ganska feta. Dessutom skulle äfven kunna blifva ganska lönande att vinnlägga sig om fröodling, synnerligen af socker- och spritärter, välska- och turkiska bönor, spenat, rädisor, morötter, palsternackor, rödbetor, persilja, vitkåls- och kålrotsfrö, hufvudsakligast uppdraget af inom landet samladt frö af erkänd godhet, hvarjemte odling af blomkålsfrö äfven skulle blifva ganska lönande. Allt detta under förutsättning att man förskaffade sig nödig kunskap om de sorter som äro här begärliga i handeln, samt om fröstockarnes förvarande öfver vintern, deras utplantering och fröens ändamålsenliga samling, rensning och förvaring. Ingen trädgård eller egendom torde väl hafva så isoleradt läge, att icke åtminstone några gånger om året resor till städerna äro nödvändiga. Vid sådana tillfällen kunde ju medföras några af ofvananföorde frösor-ter, hvarigenom penningar kunde erhållas till andra nödiga uppköp. På sådana platser skulle qvinnor med någon öfning kunna verkställa alla de i trädgården förefallande arbeten.

Något om växtodlingen för de nordliga lägena eller de Norrländska länen. I dessa torde vara ännu mera af nöden att med all möjlig omsorg beflita sig om fröodling, hvarvid hufvudsakligast afseende fästes vid att uppdraga nya varieteter, samt att till utsäde endast använda sådana frösor-ter, som tidigt frambringa matnyttiga växter och mogna tidigt. Följande trädgårdsalster torde med någorlunda framgång kunna odlas i de norra länen: välska bönor, gurkor tidiga ryska, vitkål svensk, blomkål erfurter-dverg, tidig asiatisk, tidig engelsk, bladkål brun och grön lågväxt, kålrabbi, hvit och blå tidig, kålrötter gula sven-ska, körfvel, lök holländsk, blodröd och gul, samt hvit, purjovinter- samt gräslök, morötter tidiga horniska, samt hvita och röda gröntoppiga jätte-, molla, gul och röd, palsternackor, blad- och rotpersilja, rofvor, tidiga hvita och gula maj-, aldra tidigaste röda-runda amerikanska m. fl., rädisor, rättikor svarta sommar, rödbetor, bassano, sallad gul vinter, samt sommar endivien, scorzonera, selleri tidig leipziger, sparris, spenat bredbladig med taggiga frön, syra, socker-ärter, tidigaste halfstammiga, tidiga sabel, spritärter, Daniel O'Rourke, Prince Albert och Early Wonder, dessa få torde vara de enda som med fördel lämpa sig till odling i de nordliga länen. Af potatis bör endast till sättning användas tidiga sorter, såsom sexveckors-, tidig, Svartsjölands och juni. Den utbreder en tid före utplanteringen helt tunnt i ett ljusst, varmt rum då små korta mörkgröna kraftiga groddar utväxa, hvilket betydligt påskyndar dess hastigare tillväxt i den fria jorden. Många hinder torde likväl förefin-nas innan trädgårdsodlingen blir så allmän i de norra länen, som den så väl förtjenar. Befolkningen derstädes vidhåller strängt de gamla inrotade fördomarne och kunna äfven endast genom slående bevis öfvertygas om att de vid

odlingen af de få trädgårdsalster som förefinnas derstädes borde förfara på ett helt annat sätt än nu är fallet. Hufvudsaken är och blifver alltid att inom landet produceradt utsäde användes. De flesta förskrifva sina frön från fröhandlare i Stockholm, dessa åter förskrifva dem från södra Tyskland, Holland och till en del äfven från England. När dessa i mellersta Sverige icke äro lämpliga för klimatet, huru mycket mindre skall detta icke vara fallet i de norra orterna. Af allt detta framgår att inhemsk fröodling i första rummet bör på allt sätt befrämjas. Under somrar lik föregående skulle äfven i de norra länen kunna samlas frön af äfven de flesta andra trädgårdsväxter. Mätte hvar och en inse af hvilken vigt den inhemska fröodlingen borde blifva. Hvarje trädgårdsodlare öfver hela landet borde beflita sig om att samla frön af bepröfvade och goda sorter samt att frambringa nya, för våra förhållanden passande varieteter, behålla det som efter sorgfällig pröfning befinnes godt samt förkasta det som är mindre godt. Man är, när man själf samlat sina frön, förvissad om sorternas äkthet och grobarhet och man besparar sig derjemte mången onödig utgift.

Att bärbuskar trifvas ganska väl i de norra länen är allmänt bekant. Därföre borde man mera allmänt beflita sig om bärödlingen, helst den förorsakar odlaren ganska ringa möda. Vile trädgårdsodlare i de norra länen beflita sig om att uppdraga bärbuskar samt äfven med omsorg egna sig åt fröodling skulle de troligen finna sin vinning dervid.

De enda trädgårdsprodukter som jag med fördel anser kunna exporteras till utlandet vore vitkåls- och kålrotsfrön, hvaraf icke så obetydligt skulle kunna försändas till utlandet och der vinna god afsättning.

I större städer, der tillförseln af trädgårdsprodukter ofta under sommarmånaderna är större än att de kunna förbrukas för de dagliga behoven och då försäljas till ganska billigt pris, skulle för en person med något kapital blifva ganska vinstgifvande att anlägga en fabrik för konservering af grönsaker. Som bekant införes deraf icke så obetydligt från utlandet. Att dessa sälja sig, bevisas bäst derigenom att betydliga kvantiteter årligen införskrifvas. Synnerligast spenat, turkiska bönor, ärter, blomkål, kronärtskockor, champignoner, sparris, m. m. Nästan alla sorter grönsaker skulle med fördel låta konservera sig och under vintermånaderna vinna god afsättning.

Svar på frågan b. *Hvilka matväxter odlas i orten, hvilka varieteter deraf, huru lång tid fordras de för ernående af full utbildning eller mognad och huru hög är afkastningen af de olika växterna på en viss areal?*

I Stockholm odlas allmänast följande köksväxtvarieteter:

Bönor, spritbönor- eller välkska. Häraf odlas vanliga eller så kallade bondbönor, samt stora engelska windsor, dock af båda sorterna ganska ringa, emedan de i mängd hitföras af den omkring staden varande allmogen och dess odling genom de höga jordarrendena är mindre lönande.

Störbönor. Häraf odlas långa breda Svärds- samt ordinära; afkastningen af dessa var förliden sommar oaktadt den starka värmen ganska ringa. Moget frö, odladt efter inom staden samladt utsäde, skördades från medio af augusti till början af september.

Krypbönor eller halfstammiga, häraf odlas äfven långa breda Svärds-, samt tidiga ordinära. Dessa mognade nästan samtidigt med störbönona, men gäfvade för öfrigt ringa skörd.

Cichoria. Häraf odlas braunschweiger och magdeburger, utan att den ena eller andra sorten kan gifvas företrädet. Den odlas härstädes endast till inplantering i växthusen, för att deraf skörda bladen under vintern till sallat, och betalas under denna tid med 75 öre å 1 rdr pr skålpund.

Dill. En säng af 30 fots längd och 4 fots bredd såddes den 17 juli och skördades cirka 4 tum lång från den 24 augusti till den 29 i samma månad samt lemnade en inkomst af 13 rdr 87 öre. Moget frö af den på våren uppkomna samlades under senare hälften af augusti.

Dragon. En säng af 30 fots längd och 4 fots bredd rymmer cirka 120 plantor; hvarje planta beräknas gifva en inkomst af minst 12 öre. Således gifvande en afkastning af 14 rdr 40 öre.

Gurkor. Häraf odlas härstädes allmänast på bänk följande sorter: hvita holländska, hvita och gröna slang-, af de storväxtare sorterna odlas hvita Non plus ultra, Patrix, gröna och hvita arnstädter jätte, samt undantagsvis några få andra sorter som försöksodling. På list odlas hufvudsakligast följande: ordinära gröna, hvita och gröna slang-, druf- eller vesterås- samt små gröna ryska, en ypperlig och gifvande sort, synnerligen hårdig och värd allmän odling; af författaren spridd bland flera trädgårdsodlare härstädes. Tvänne mindre lister på fritt land anlades förliden sommar till försöksodling, hvardera af 22 fots längd. Som platsen var belägen der under större delen af försommaren en mängd ladugårdsgödsel var upplagd, utsattes plantor först den 21 juni; på den ena listen små ryska, på den andra hvita holländska, med 8 tums afstånd emellan hvarje planta. De första matnyttiga frukterna skördades den 27 juli. Till hösten skördades af de ryska 437 st. som betalades med 2 rdr pr 100, tills. 8 rdr 75 öre. Af de hvita slang- skördades 254 st. och betalades med 3 rdr pr 100 st. tills. 7 rdr 62 öre.

Krasse, odlas här nästan endast på bänk, för att tidigt användas som sallat. Ett bänkfönster af vanlig storlek ger vanligen, efter 14 da-

gars förlopp, då den kan skördas, cirka 3 rdr. Härefter kan bänken användas till spenat eller rädisor.

Krasse, indiansk. Häraf användas de mogna fröen som capris. Den fordrar stort utrymme och bör endast odlas då dermed afses att bekläda stenmurar och dylikt. Betalas vanligen med 1 rdr pr kanna.

Kronärtskockor. Häraf odlas förnämligast de stora violetta och de stora gröna från Bretagne. De uppdragas i krukor och utplanteras med hel klump. På en säng af 30 fots längd och 4 fots bredd utsättes 45 st. plantor, hvarje gifvande en medelafkastning af 50 öre pr st. tills. 22 rdr 50 öre. Matnyttiga under augusti och september.

Bladkål. Häraf odlas härstädes endast den låga, bruna, finkrusiga, vanligen kallad blåkål. Den låga gröna finkrusiga har i mörhet och smak betydligt företräde, men låter endast afsätta sig till tyska familjer. En säng af 30 fots längd och 4 fots bredd rymmer cirka 120 plantor, hvarje till värde af 6 öre, tills. 7 rdr 20 öre.

Blomkål. Häraf odlas följande sorter: erfurter tidig-dverg- och sen erfurter, tidig och sen asiatisk, tidig och sen engelsk, von Walchern och Stadtholder. En säng af 30 fots längd och 4 fots bredd rymmer af de tidigare sorterna 120 plantor, hvilka öfver hufvud taget under goda år betala sig med 12 öre pr st. tills. 14 rdr 40 öre. De senare storväxta sorterna rymma endast 60 plantor, på en dylik säng, hvarje gifvande cirka 16 öre, tills. 9 rdr 60 öre. Matnyttig från slutet af juli till årets slut, förutsatt att man vid frostnätternas inträde har inplanterade i källare blomkålsplantor med ännen till hufvud af 1—2 tums diameter.

Brysselkål. Häraf odlas den vanliga höga. 120 plantor rymmas på en säng af 30 fots längd och 4 fots bredd. I slutet af september böra de toppas, hvarigenom de små i bladveckan sittande småhufvudena bättre utveckla sig. En säng gifver cirka 15—20 skålp. som betalas med 50 öre pr skålp., gör i inkomst från 7 rdr 50 öre till 10 rdr. (Forts.)

Iakttagelser öfver prydnadsväxter, odlade vid Svenska Trädgårdsföreningen.

(Ur Sv. trädgårdsföreningens tidskrift.)

Prydliga gräsarter. Sådane hafva nu i ansenlig mängd blifvit upptagne i odling, men ehuru det icke kan nekas, att de flesta äro mycket täcka vid närmare betraktande, förefalla de dock, med undantag af några få storväxtare slag, för obetydliga att frambringa någon effekt, sedda på något afstånd och i massa. Bland de största och prydligare må först nämnas *Sorghum tataricum*, hvilket namn icke lär vara det rätta, men hvarunder växten går i tyska fröhandeln. Detta gräs, uppnående 6—7 fots höjd, kommer i ansenlighet upp mot jättemajsen, men är mindre stelt; de 3 fot långa bladen med en vit rand i midten likna mycket det äkta sockerrörets. I början af april sås 6 frökorn i en 4 tums kruka, ur hvilken plantorna med hel klump utflyttas, när nattfroster ej mer befaras, och man erhåller derigenom rikare stånd, än när enkla plantor sättas. På detta sätt sås äfven de flesta andra ett-åriga bladväxter, hvarigenom deras utplantering kan försiggå, utan rubbning af rötterna, näml. jättehampa och japansk majs i 5 tums samt *Ricinus*, *Sorghumarterna* och *Artemisia annua* i 4 tums krukor. Af de båda sistnämnde sås flera korn i hvarje kruka, för att erhålla rikare stånd, af de öfriga skall det endast vara en i krukans, och om man äfven lägger flera korn för säkerhetens skull, få de öfverflödiga plantorna sedan borttagas. — Den japanska maisen *Zea japonica fol. var.*, eller rättare: *Z. Mais fol. var.*, ty den utgör icke någon egen art, förtjenar mera uppmärksamhet än hittills egnats den, ty den är af stor effekt genom sina rent hviträndiga blad; den uppnår knappast 3 fots höjd. Af öfrige här od-

lade prydnadsgräs, mest passande i krukor, må följande nämnas: *Bambusa Fortunii fol. var.*, ett 5 tum högt, mycket vackert randgräs, som troligen trifves på kall jord under sommaren, enär det i Tyskland räknas bland frilandsväxterna; förökas genom delning. — *Cyperus alternifolius*, ganska dekorativ, med 3 fots höga trekantiga strån, i hvars toppar bladen bilda en krans, likasom hos den egyptiska pappersväxten; förökas lätt genom delning, fordrar stora krukor och under vintern plats i varmhus. — *Cyperus alternifolius fol. var.*, är mycket mindre, ganska vackert randad, förökes och behandlas som föregående, men fordrar små krukor och mindre fet jord, om den ej skall förlora den vackra randningen. — *Dactylis glomerata fol. var.* äfven ganska vackert randad, trifves ute om sommaren, men dess hårdighet för vintern ännu oförsökt; förökes genom sidoskott. — *Juncus conglomeratus fol. var.*, med gulrandade strån, är mera en kuriositet än af någon dekorativ betydenhet. — *Molinia coerulea fol. var.*, med hvitgult randade blad och uppnående endast 4 tums höjd, bildar utmärkt vackra infattningar; står ute öfver vintern och förökes i mängd genom delning. — *Panicum sulcatum*, praktfullt gräs med fällade blad, liknande dem af *Curculigo recurvata*, blir 3 fot högt, bladrikt, fortkommer ute under sommaren; odlad i krukor behöfver den stora sådana, förökes af frön eller genom delning och hålles medelvarmt under vintern. — *Panicum variegatum* Hort. Veitch. (Oplismenus imbecillus fol. var. Kunth) får krypande rotsläende strån med blad randade i grönt, hvitt och rödt. (Forts.)

Litteratur.

Handledning i trädgårdsskötsel för trädgårdsodlare och blomstervänner. Af J. F. Holm, handelsträdgårdsmästare i Stockholm. — **I. Köksväxtodling.** Omfattande anläggning och underhållande af köksträdgården samt odlingen af de för våra klimatiska förhållanden bäst passande köksväxter, bärbuskar och fruktträd. Med 6 träsnitt. Stockholm, Sigfrid Flodins förlag, 1869. 101 sidor in 12:o. Pris 75 öre.

Det arbete, hvares första del vi härmed gå att anmäla, är författadt af en person som, under en lång följd af år, med synnerlig skicklighet praktiskt utöfvat trädgårdssyrket och derunder samlat rika skatter af erfarenhet. Också röjer arbetet hvad nu köksväxtodlingen angår den med sitt ämne väl förtrogne, praktiske mannen, och deri förekommer således rörande sjelfva odlingen inga teorier uppgjorda vid kammarbordet, eller kompilationer ur andra skrifter, utan uppgifter grundade på egna erfarenhetsrön.

Efter att under rubrik *trädgården*, hafva i korthet afhandlat läge och jordmån för en trädgård, indelning, bearbetning, gångarnes anläggning, stängsel m. m. afhandlar förf:n i en särskild hufvudafdelning hvad som rör *drifbänkar*, och behandlas detta ämne utförligare än i någon annan in- eller utländsk skrift vi haft tillfälle att se, och resultatet af förf:s långa erfarenhet i detta ämne framläggas här på ett enkelt och tydligt sätt. Derefter följer, i en särskild hufvudafdelning, *köksväxters odling på kalljord*, der växterna finnas indelade i spenatväxter, krydd- och bladväxter, växter hvilkas blomknoppar eller frukter användas, rotväxter, bönväxter, sallatväxter, lökväxter, kålväxter (hvar under dock, så vidt vi icke missförstå indelningen, äfven sparris oegentligt finnes inbegripnen), gurkväxter, champignoner, knölväxter och slut-

ligen växter tjenliga såsom infattningar omkring köksväxtqvarteren. Den fjerdde hufvudafdelningen omfattar *odling af bär och frukter*. Äfven denna afdelning innehåller åtskilligt ganska godt och är, hvad beträffar bärfrukterna, temligen utförlig; rörande fruktträdens odling m. m. d. är deremot blott det viktigaste i största korthet antydt, och synes oss författaren i detta ämne icke ega den grundliga insigt och erfarenhet, som utmärker det öfriga af hans arbete. Han förordar t. ex. att planteringen af fruktträd helst bör ske om hösten, churu i sjelfva verket våren är att föredraga. Om en och annan af de förordade fruktvarieteterna saknas äfven ännu full erfarenhet rörande deras lämplighet för vårt klimat. Derefter följa i särskilda afdelningar: *växter, lämpliga att odlas i skuggiga stadsträdgårdar och om fröodling*. Rörande sistnämnda ämne har förf:n, hela arbetet igenom, utförligt redogjort för odling af frön af hvarje särskild växt, hvaraf frö kan vinnas hos oss, och är detta en stor förtjenst hos arbetet; ty under det att alla öfriga trädgårdsodlingens grenar, såvidt våra klimatförhållanden medgifva, äro ganska högt uppdrifna hos oss, är icke så förhållandet med fröodlingen, och det är derföre ännu i denna stund ganska sällsynt att kunna få köpa litet svenskt frö af till och med de allra vanligaste köksväxter.

En utförligare redogörelse för arbetet tillåter utrymmet ej, och torde en sådan äfven vara öfverflödig. Vi förutsätta nämligen att hvar och en trädgårdsodlare eller trädgårdsvän, som behöfver en omfattande och pålitlig rådgifvare vid odlingen af sina köksväxter, vare sig i drifbänk eller på kalljord, icke uraktlåter att lägga sig till detsamma, så mycket mer som arbetet med hänsyn till dess omfång är synnerligen billigt.

Öfversigt öfver trädgårdsgöromålen i juni månad.

Köksväxtodlingen.

Utsättning af plantor. Har man icke under de sista dagarne af förra månaden börjat utsätta köksväxtplantor, bör det nu under första dagarne af denna månad företagas. Plantor af turkiska bönor, indiansk krasse och pumpor äro mer än de öfrige sorterna ömtåliga för frost och böra dessa derföre icke utsättas förr än den 4:de eller 5:te, efter hvilka dagar man vanligen icke har att befara nattfroster. Kålrötter och blåkål utplanteras i senare hälften af månaden, vanligast omkring åtta dagar före midsommar.

Arter läggas i ett par omgångar äfven i denna månad, näml. vid början (så framåt icke sådana lades under sista dagarne af förra månaden) och i medlet af densamma. Man väljer till dessa läggningar, af sockerärter, stora sabel-; af spritärter Waterloo m. fl. och af mägerter, Champion of England o. d. sorter.

Diverse arbeten. Så snart ogräset uppkommer bör det så fort ske kan bortrensas, hvilket sker antingen genom att det plockas bort eller afhackas i jordytan. I sjelfva raderna måste dock ogräset alltid plockas bort. På samma gång rensningen verkställes bortplockas äfven en del köksväxtplantor, der sådana uppkommit för tätt, så att de kvarlemnade få tillräckligt utrymme. Stångbönorna kupas och störas så snart de börja skjuta rankor; hvitkålen kupas så snart plantorna börja bli något stora; gurkor på list äfvensom växter som stå i drifbänkarne, samt lök m. m. på kalljord vattnas i mån af behof. Af spenat och rädisor företages en sådd vid början af månaden, senare lönar det knappast, enär, sådda under högsommaren, spenaten genast går i frö och rädisorna bli träaktiga och bittra.

Fruktodlingen.

Fruktträd och bärbuskar som på våren eller

under föregående höst blefvo planterade, måste då väderleken är torr gifvas en och annan grundlig vattning. En vattning hvarannan eller högst en i hvarje vecka är vanligen tillfyllestgörande och endast undantagsvis kan det vara nödigt att vattna två gånger i veckan. Då vattningen skall företagas uppdrages en temligen bred men icke synnerligen djup fåra rundtomkring och nära intill trädet eller busken som skall vattnas, och denna fåra fylls med vatten i flera omgångar, med så lång stund mellan hvarje påfyllning att vattnet derunder hinner sjunka, och efter fullbordad vattning makas fåran igen. Träd som planterats ofvanpå marken och hvilka således stå i kupor, vattnas sålunda att man först tilldanar en skålformig fördjupning upputi kupan och sedan på sätt ofvan är nämntt vattnar i denna. Att döma af den ännu korta erfarenhet vi vunnit rörande kupplantering vill det synas, som skulle träd planterade på detta sätt sällan behöfva vattnas, blott kuporna blifvit täckta med ett så tjockt lager göd-sel e. d., att de icke träffas af solstrålarna. — Alla öfverflödiga hallonskott som uppkomma afhuggas i eller under jordytan så snart de visa sig.

Smultron. Smultronrefvorna afskäras både å de äldre plantorna och de som planterades i förra månaden, så snart dylika framkomma. På de nyplanterade smultronplantorna bortnypas tillika alla blomstänglar som framkomma; ty för att under följande året kunna påräkna fullgod skörd är det nödvändigt att hindra plantorna att bära frukt under första sommaren. — Smultronplanter ämnade till drifning under nästa vinter inplanteras i början af månaden i krukor och ställas å en något skuggig plats i det fria, samt vattnas i mån af behof.

Diverse arbeten. Så snart ymparne i trädskolan utväxt med 1 å 2 tums långa skott, aflöses bastet och sedan uppbindas de äkta skotten, på det att de icke må afbräckas af blåsten. Spalierträdens skott bindas intill spalieret efter hand som de utväxa. Sådana skott som framkomma på orätta ställen borttagas och på dem som växa för frodigt afnypas topparne eller ock nedbindas sådana skott att de erhålla en liggande ställning. Genom båda dessa operationer vinnes att de afstanna i växten och man kan derigenom få växtligheten fördelad så som man önskar. Unga träd som hemsökas af bladlöss befrias derifrån, antingen derigenom, att ohyran tvätas bort med en mjuk borste doppad i såpvatten, eller ock öfvervaskas hela trädet med tjockt ler-vatten, så att det blir helt och hållet öfverdraget, öfver både blad och allt, med en lerskorpa, under hvilken bladlössen qväfvas. Efter ett par dagars förlopp böra dock träden genom att häftigt besprutas med vatten ur en brandspruta, befrias från det mesta af leröfverdraget, emedan de eljest fara illa deraf.

Landskapsträdgården.

Träd och buskar som under förlidne höst eller vår blifvit satta, måste, såsom det blifvit

nämndt om fruktträd och bärbuskar, vattnas. — Almfrö, som vanligen mognar i slutet af månaden, samlas och utsås helst genast.

Gräsplanerna. Å de delar som ligga närmast bostaden eller i den del som skall underhållas mest putsad måste gräset afslås, så ofta att det hålles ständigt kort, och alla maskros- eller andra ogräsständ som framkomma uppgräfväs med ett rensjern*). I de längre bort belägna delarne af en större park kunna gräsplanerna behandlas såsom vanlig äng och om man i sådana gräsplaner planterar här och der dels vackra vilda blommor, dels åtskilliga dertill lämpliga trädgårdsblommor, såsom *tulpaner*, *Fritillaria Meleagris*, *Bellis*, *Myosotis alpestris*, *Trollius europaeus*, *Primula elatior*, *Vinca herbacea*, *Crocus vernus*, *Hesperis matronalis*, *Linum perenne*, *Hieracium aurantiacum*, *Arabis caucasica*, m. fl. bidrager äfven detta till landskapets försköning. Rätta tiden att plantera dylika växter i gräsplanerna är dock icke nu, utan sker detta lämpligen i september eller tidigt på våren.

Renhållning af gångarne och kanthuggning af gräsplanerna m. m. d. äro dock de hufvudsakligaste inom denna afdelning hörande arbeten vid denna tid.

Blomsterodlingen.

Utsättning af blomsterplantor, företages nu allmänt i första dagarne af månaden. *Dahljer*, *balsaminer*, *mirabilis*, *ipomeer* och *zinnier* höra till de för frost ömtäligare och utsättas derföre icke före den 4:de eller 5:te, emedan erfarenheten under en längre följd af år ådagalagt det man icke förr än efter nätterna till den 3:dje eller 4:de är säker för frost i mellersta Sverige. Rörande sammanställningen af de olika blomstersorterna må här nämnas att man gör bäst att icke sammanställa flera sorter i samma grupp, utan sätta hvar blomstersort för sig, eller på sin höjd sammanställa två sorter sålunda, att en sort bildar gruppens midt, omgifven af en krans eller s. k. in-fattning af en annan något lägre växande blomstersort. På rabatter sättas helst blott en sort i hvarje rad, hvarvid de som hafva ett lägre växtsätt sättas närmast gången och sedan högre och högre sorter för hvarje rad. Derved bör äfven tillses att sådana sorter som passa att stå tillsammans komma närmast intill hvarandra. Sorter som hafva mycket små blommor passa icke rätt väl att stå närmast intill sådana med stora. Äfven bör man fästa afseende på färgerna, så att de som passa tillsammans komma närmast intill hvarandra och framför allt bör man undvika att låta hvita och gula blommor komma närmast intill hvarandra. Hvitt passar i synnerhet till rödt och blått och äfven till alla öfriga färger, med undantag af gult. Vidare passa att stå tillsammans gult och violett, blått och orange (rödgult) o. s. v. För dem som icke närmare känna de ettåriga blomsterväxternas utseende få vi hänvisa till artikeln om ettåriga blomsterväxter, af G. L—n i

*) Huru ett rensjern är beskaffadt, se E. Lindgrens trädgårdsbok, 3:dje upplagan sid. 14.

5:te och 6:te årgångarne af Tidning för trädgårdsodlare.

Krukväxterna. De flesta krukväxter som tillhöra kallrummet utflyttas nu i det fria der de nedgrävas med krukorna i sand på en halfskuggig plats. *Pomerans-* och öfriga till citrussläktet hörande träd, de flesta varmhusväxter och

åtskilliga ettåriga växter, såsom *Gomphrena*, *Celosia*, *Mimosa* *), *Solanum*, *Melongen* m. fl. underhållas i sommarkaster försedda med varma ströbäddar. *Camellierna* bibehållas äfven oftast under glas.

*) *Mimosa* är egentligen icke ettårig, men behandlas oftast såsom sådan.

Kortare uppsatser och notiser.

Trädgårdsodlingen i Norrbotten. *Utdrag ur årsberättelsen öfver trädgårdsodlingen i Piteå 1868, afgifven till Norrbottens läns hushållningsällskap af L. A. Ringius.* Säden af köksväxter egde rum mellan 23—30 Maj. Inga värfroster utöfvade något menligt inflytande på den till lif väckta växtligheten. Pilarne blommade d. 25:te Maj, Vinbär och Hägg 30:de samma månad, Krusbär 3:dje Juni, Smultron 15:de, samt Rönn och Apfel 18:de samma månad. Hela sommaren, ovanligt varm och torr, var allmänligen ganska gynnsam för trädgårdsodling.

Hägen för trädgårdsodling är stadd i märkbar tillväxt, tydligt skönbar derigenom att flere enskilda arbete upp och förbättra redan egda smätappar och andra utvidga, ja nyulägga. Exempler härpå äro visserligen ej många och framträda ännu endast hos ståndspersonsklassen, men beteckna dock ett skridande framåt, och äfven genom skridande kan ett mål hinnas. Ej mindre betecknande är att under hvarje af de senare åren, liksom ock under det sista, några nya (på orten ej förr odlade) växtarter ökat antalet af här försökta eller hit införda kallväxter. Jag har mig bekant att åtminstone 8 i staden boende personer under året till plantering hemförskrifvit diverse träd samt frukt- och prydnadsbuskar.

Från Landtbruksakademiens Experimentalfält har under året till försöksodling utdelats: till Hr Apothekar Ekman 2:ne sorter potatis och till mig 47 stycken unga fruktträd samt 37 sorter smultron.

En kändbar brist har under våren ganska hjert framträtt och ej varit utan sitt menliga inflytande på trädgårdsodlingen såväl under sista som föregående år, nämligen bristen på en fröhandel, som kunnat eller på ett förtroende värdt sätt velat fylla ortens behof.

Från häradskrifvaren Sandman på Framnäs hafva förevisats mig rotfrukter af utmärkt beskaffenhet, ja sådana att de kunnat på hvilken utställning som helst intaga en hedrande plats, äfven utan afseende på den nordliga breddgrad, hvarunder de uppdragits. De utgjordes af Kålrot, Rödbeta, Altringhams och hit Belgisk morot.

I staden har köksväxtodlingen gifvit följande resultater: **Bönor** (blott ringa kvantitet utsädd): Tidiga gula, brokiga Illeburger samt Mazaganbönor gifvo god skörd och moget frö. Små hvita perlbönor (»1000 för en») mognade ej och satte endast få små skidor, som aldrig hunno någon utbildning. **Ärtor**: Daniel O'Rourke och vanliga majärter gifvo god skörd, likaså ortens sockerärter samt sabelärter af svenskt frö från Göteborgs trädgårdsförening (dessa senare voro dock 14 à 20 dagar senare än de andra). Krypsockerärter voro klena och sena samt visade sig ej förtjenta att rekommenderas. **Kål**: *Kål*: gaf vacker och god skörd. *Kålrotter*: äfvenledes. *Grönkål*: skadades mycket af mask. *Blomkål*: gaf vacker och god skörd. *Hvit hufvudkål*: (Tidig engelsk midsommars) gaf ganska vackra hufvuden. *Ulmer Savojkål*: blef icke bra, gaf klen skörd och nådde ej någon utbildning. Jag är ej säker att det var rätta sorten jag odlade under detta namn. *Lök*: mig veterligen odlades, utom den vanliga schalottenlöken, endast hit holländsk perl-, denna förstördes af mask. *Rödbetar*: Här af odlades Mörkröda holländska, samt Bassanobetar, bägge gifvo vacker och god skörd, särdeles den senare sorten, som under denna heta och torra sommar visade mindre benägenhet att blifva träaktiga och trädiga än den förra sorten. *Morötter*: Långa Hornska, Altringhams och Hvita Belgiska gifvo god och vacker skörd, likaså Douviker karotter, men Långa röda Surrey hunno föga utveckling. *Palsternackor*: gifvo god skörd. *Sallat*: Stor gul asiatisk, Steinkopf, Bruine geel, Syrius eller jättesallat lemnade alla rik och vacker skörd; likaså krusbladig gul och grön Endivien.

En ovanlig callabomma. Vi hafva från trädgårds-

mästaren herr C. A. Lindblad å egendomen Erikslund i trakten af Mölbo fått oss tillsända en blomma af *Calla aetiopica*, hvilken kan betraktas såsom en synnerlig märkvärdighet. I stället för att en vanlig callabomma (eller rättare blomsamling) bildas af blomkolfven samt ett s. k. hölsterblad, hade denna blomma två dylika hölster, hvilka sutto midtemot hvarandra och således vid basen omslöt blomkolfven. Blomman som var stor och kraftigt utbildad var högst praktfull. Den skulle varit den åttonde blomman i ordningen på samma exemplar, hvaraf likväl alla de öfriga haft den vanliga formen.

Öppen korrespondens.

Gammal prenumerant. Vi tacka förbindligast för den välvilliga skrifvelsen och bedja såsom svar få anföra att vi aldrig ansett det trädgårdstidningen skall i allt utgåra uttryck af ensamt utgifvarens åsigt, utan att den fastmer skall lemnas tillfälle för olika tänkande att meddela sina idéer. Trädgårdsodlingens befrämjande här i Norden är det enda mål hvaråt vi sträffa och som »många vägar bära till Rom» intaga vi utan tvekan allt sådant, som vi tro är egnadt att, på ett eller annat sätt, i någon mån verka i denna riktning. Att ett eller annat framställt förslag kan i vissa delar vara något litet opraktiskt, tro vi icke alltid utgåra skäl att förvägra det plats, ty det kan ju lätt genom den uppmärksamhet det ger anledning att fästa på sjelfva saken, ha till följd framkallandet af fullkomligare och bättre förslag. Stundom kan till och med en uppsats, som skenbart synes egnadt att motverka en sak, just på det kraftigaste befördra densamma, hvarpå såsom exempel må anföras f. d. biväns i en tidigare årgång införda uppsats mot biskötsel och de fyra utmärkta artiklar den framkallade, hvaraf säkert ingen, utan en dylik orsak, kommit att skrivas. Att oupphörligt inlägga reservationer emot hvarje småsak, som icke precis stämmer öfverens med våra åsigt, vilja vi ej, ty vi äro icke nog förmätna att tro oss vara klokare än andra, och vi reservera oss derföre endast i sådana fall, då en uppgift är af beskaffenhet, att kunna förleda den i trädgårdsskötsel mindre erfarna att begå oriktigheter. Att man skall komma till att nedlägga stora summor på att »bedrifva trädskoleskötsel på hundratals tunnland gungty» eller att jorden på »alla Sveriges 26000 mantal skulle till stor del bli fullplanterad med krusbärsbuskar» frukta vi deremot ej, ty dylikt låter sig ej så lätt verkställa, som att »gödsla ihjäl ett fruktträd med oberedd pudrett».

Annons.

E. Wilh. Tjäders Fröhandel är n:o 1 Stora Nygatan 1 trappa upp, midt emot Elektriska Telegrafstationen.

Kataloger såväl öfver Frö som Trädskolealster och Dahlier utdelas gratis.

Innehåll:

Champignonodling, (forts.). — Huru skall trädgårdsodlingen ställas för att blifva vinstgifvande, (forts.). — Iakttagelser öfver prydnadsväxter, odlade vid Svenska Trädgårdsföreningen. — Literatur. — Öfersigt öfver trädgårdsgöromålen i juni månad. — Trädgårdsodlingen i Norrbotten. — En ovanlig callabomma.

STOCKHOLM, SIGFRID FLODINS BOKTRYCKERI, 1869.